

“BOSH HARFLAR IMLOSI” MAVZUSINI O`RGANISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Achilova Zarina Saidovna

SamISI akademik litseyi ona tili va adabiyot fani o`qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8074608>

Annotatsiya: ushbu maqolada ona tili darslarida “Bosh harflar imlosi” mavzusini o`rganishda ta`limning barcha bosqichlariga oid umumiy pedagogik va didaktik talab talabalarning dasturiy bilim, tasavvur va ko`nikmalari asosida mustaqil ishlash samaradorligini takomillashtirish, nazariy va amaliy mashg`ulotlarda o`quvchilarning faolligini oshirish uchun har bir pedagog zamonaviy pedagogik texnologiyalardan o`rinli foydalanish mumkinligi ta`kidlab o`tilgan.

Kalit so`zlar: dars shiori, material taqdimoti, telegramma, ixcham bayon, ovozli saylanma diktant, internet, pedagogik texnologiya, o`z-o`zini tekshirish, sog`lom raqobat, malaka va ko`nikma.

Ona tili fani darsini o`tishda hozirgi kunda zamon talabiga muvofiq pedagogik texnologiyalardan o`rinli foydalanish ta`lim sohasidagi dolzarb vazifalardan biri bo`lib, ta`lim oluvchilarning o`zlashtirish darajasining ko`tarilishiga olib keladi. O`z fikrini ravon, go`zal va lo`nda ifoda eta olmaydigan mutaxassisni zamon talablari darajasidagi mutaxassis deb bo`lmaydi. Ana shuni hisobga olgan holda, akademik litseylarda hozirgi o`zbek adabiy tili ta`limiga alohida e`tibor beriladi. Ayni zamonda ona tili va adabiyot fani o`qituvchisidan dars o`tishning eng zamonaviy, jahon andozalaridagi usullaridan, noan`anaviy usullardan foydalanish, mashg`ulot o`tishning turli shakllarini yo`lga qo`yish talab qilinyapti.

Akademik litseylarning I kursida “**Bosh harflar imlosi**” mavzusi uchun o`quv rejasida 2 soat ajratilgan. Ushbu dars 2 soatga mo`ljallangan bo`lib, bosh harflar imlosi haqidagi ma`lumot beriladi. Darsdan ko`zlangan maqsad:

a) ilmiy: o`quvchilarning bosh harflar imlosiga doir bilim va ko`nikmalarini chuqurlashtirish;

b) tarbiyaviy: o`quvchilarda vatanparvarlik, ma`rifatparvarlik, mehnatsevarlik, insonparvarlik tuyg`ularini shakllantirish;

s) rivojlantiruvchi: o`quvchilarning mustaqil fikrlash faoliyatini o`stirish.

O`quv mashg`uloti quyidagi usullardan foydalanilgan holda o`tkaziladi: juftlikda ishlash, videousul, “Kim g`olib?”, Ovozli saylanma diktant: “Sayyoramiz bo`ylab sayohat”, “Fikrni charxlang!”, “Qorxat” usuli, “Telegramma” usuli, “Kimga tegishli?” usuli

Darsning maqsadi quyidagi o`qitish vositalari: proyektor, kompyuter, slaydlar, internet tizimi, elektron doskadan foydalangan holda mavzuni o`zlashtirishdir. Shuningdek, darsda “O`zbekiston Respublikasi Davlat madhiyasi” va uning mualliflariga oid ma`lumotlardangina foydalanildi. Zero o`quv mashg`uloti O`zbekiston Respublikasi Davlat madhiyasi qabul qilinganligining 30 yilligi arafasida o`tkazildi.

Darsning shiori:

“O`zbekiston madhiyasi tilingizda emas, yuragingiz tubida yangrasin!”

Kun hikmatlari:

1. Serquyosh va bu hur Vatanda tug`ilmoq – baxt, unga munosib bo`lmoq burch, olamni mahliyo aylagan diyorimiz shuhratini yuksaltirmoq – sharaf.

2. Dunyoda qo`shiqlar ko`p, ammo xalqni birlashtiradigan qo`shiq madhiyadir.

Bu fikrlar izohlangach, o`quvchilar O`zbekiston Respublikasining Davlat madhiyasini kuylashadi. So`ng mavzuning bayoni boshlanadi.

Bosh harflar imlosi

1. **Shaxs nomlari** haqida ma`lumot berilgach, O`zbekiston Respublikasining Davlat madhiyasi matnidagi yangi mavzu bilan bog`liq bosh harf bilan yozilgan shaxs nomlarini tanlab yozish topshiriladi.

2. **Joy nomlari** haqida ma`lumotlar beriladi.

“Kim g`olib?” usuli

O`zbekiston Respublikasining Davlat madhiyasi mualliflari haqidagi ushbu matndagi yangi mavzu bilan bog`liq shaxs va joy nomlarini tanlab yozish topshiriladi.

Mutal Burhonov

Buyuk bastakor, O`zbekistonda xizmat ko`rsatgan san`at arbobi, O`zbekiston xalq artisti Mutal (Mutavakkil) Muzayyinovich Burhonov 1916-yil 5-may kuni Buxoro shahrida tavallud topdi. U mashhur hofiz va bastakorlari Domla Halim Ibodov, Ota Jalol, Ota G`iyos, Levicha Hofiz singari ulug` san`at fidoyilari izidan bordi. 1941-1942-yillarda Moskva mudofaasi ko`ngillilari safida bo`ldi, so`ng Toshkentga qaytdi. 1947-yilda shoir Temur Fattoh she`ri asosida O`zbekiston Davlat madhiyasi musiqasini yaratdi. O`rta Osiyo xalqlari qo`shiqlarini o`zbek xalq cholg`u asboblari va jo`rsiz xor uchun qayta ishladi. O`zbekiston bastakorlar uyushmasi raisi Rustam Abdullayevning so`zlariga ko`ra, Mutal Burhonov iqtidorining rivojlanishida o`z davrining eng yaxshi insonlari bilan suhbat ta`sir ko`rsatdi. Bolalik yillari Fitrat, Cho`lpon, G.G`ulom, Hamid Olimjonlar, shuningdek, Buxoro, Samarqand, Farg`ona va Toshkentning taniqli ijrochilari va musiqashunoslari bilan ko`rishib turardi.

Abdulla Oripov

Abdulla Oripov 1941-yilning 21-martida, ya`ni Yilboshi bayrami kuni Qashqadaryo viloyati Koson tumanidagi Neko`z qishlog`ida tug`ildi. Qishloq Qo`ng`irtov etagiga o`rnashgan bo`lib, oqar suv taqchil bo`lsa-da, seryomg`ir kelgan yillarda ko`kat-u maysalarga ko`milib qoladigan kengish joy edi. Abdulla Oripovning otasi Orifboy Ubaydulla o`g`li ishbilarmon dehqonlardan bo`lib, jamoa xo`jaligi raisi edi. Onasi Turdixol momo ko`pchilik o`zbek ayollari singari sarishta, mehnatkash, mehribon, g`oyat ta`sirchan va ezgulikka tashna ayol bo`lgan. Oilada to`rt o`g`il, to`rt qiz bo`lib, Abdulla o`g`illarning kenjasi edi. Abdulla Oripov talabalik yillaridanoq iqtidorli shoir sifatida tanilishni boshlagan. Bunga o`sha vaqtlarda ToshDUda o`qigan va ishlagan o`zbek adabiyotining bo`lajak yetuk vakillari ham hissa qo`shgan.

3. **Yulduz va sayyoralar, boshqa xil osmon jismlarining nomlari** haqida ma`lumotlar beriladi.

“Ovozli saylanma diktant” usuli

“Sayyoramiz bo`ylab sayohat” nomli quyidagi matn matn ovozli tarzda kompyuter orqali o`qiladi, o`quvchilarga sayyoralar nomini saylab yozish topshiriladi.

“Koinotda shunday yulduzlar borki va ular bizdan shu qadar olisda joylashganki, ulargacha bo`lgan masofani aniqlashning ham, ularni sanab sanog`iga yetishning ham imkoni yo`q. Eng yaqin yulduz Yerdan qanchalik uzoqda joylashgan? Yerdan Quyoshgacha bo`lgan masofa 150 000 000 kilometrdir. Yorug`lik sekundiga 300 000 kilometr tezlik bilan harakatlanishini hisobga olsak, u Quyosh bilan Yer o`rtasidagi masofani bosib o`tishi uchun 8 minut kerak bo`ladi.

Yer Quyosh atrofida aylanadi. Oy Yer atrofida aylanadi. Quyosh o'z navbatida Somon Yo'lidagi kichik bir yulduzdan boshqa narsa emas. Bundan tashqari, Somon Yo'li, Mirrix, Qavs, Zuhul, Venera yulduzlari ham Koinotdagi ming-minglab galaktikalardan biridir".

4. Madaniy-maishiy va savdo korxonalariga, adabiyot va san'at asarlariga, sanoat va oziq-ovqat mahsulotlariga, shuningdek, transport vositalari, sport inshootlariga qo'yilgan nomlar haqida ma'lumot beriladi.

“Fikrni charxlang” usuli

O'quvchilar M.Burhonov, A.Oripov asarlarining nomlari yozilgan qog'ozchalarni archa daraxtiga ikkala tomonga ajratib yopishtirib archani bezaydilar, xato va kamchiliklari o'qituvchi tomonidan to'g'rilanadi.

Bideosul

O'zbekiston madhiyasi muallifi M.Burhonovning “Maftuningman” filmiga yozgan “Do'ppi tikdim” videolavhasi namoyish etiladi. Bundan maqsad o'quvchilarda musiqa, umuman, san'atga muhabbat tuyg'usini tarbiyalashdir.

5. Muhim tarixiy sana va bayramlarning nomlari haqida ma'lumotlar beriladi.

“Qorxat” usuli

O'lkamizda qish fasli bo'lgani uchun xalqimizda urf-odatga aylanib ketgan “Qorxat” yozish haqida ma'lumot beriladi hamda akademik shoir G'afur G'ulomning shu nomli she'ri o'qib beriladi. Undagi bosh harf bilan yoziladigan so'zlarni izohlash o'quvchilarga topshiriq sifatida beriladi.

“Telegramma” usuli

Ta'lim oluvchilar mavzu o'zlashtirilgandan so'ng, o'z istak (she'r, tilak, lirik qahramon, hayotiy voqea va hokazo) larini bildirib yonidagi ta'lim oluvchiga yoki yaqin kishisiga telegramma jo'natadi (qog'ozlar bilan almashinadi). Bu usulda bosh harflar imlosidan foydalanishlari mumkin.

6. Davlatning oliy darajali mukofoti, boshqa mukofotlar, faxriy unvonlar, nishonlar nomi haqida ma'lumotlar beriladi.

7. Davlatlarning, davlat oliy tashkilotlari va mansablarining, xalqaro tashkilotlarning nomi haqida ma'lumotlar beriladi.

“Kimga tegishli?” usuli

Bunda o'quvchilarga quyidagi matn tarkibidan Mutal Burhonov va Abdulla Oripov mansablari, unvonlari yozilgan o'rinlarni ajratib yozish topshiriladi.

O'zbekiston Bastakorlar uyushmasi raisi, O'zbekiston Davlat konservatoriyasi professori, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis deputati, Senat a'zosi, O'zbekiston Respublikasi mualliflik huquqini himoya qilish qo'mitasi raisi, Yaponiyaning Soka universiteti professori, “O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan san'at arbobi” unvoni, “O'zbekiston xalq artisti” unvoni, Hamza nomidagi O'zbekiston Davlat mukofoti, Berdaq nomli Qoraqalpog'iston Davlat mukofoti, “El-yurt hurmati” ordeni, “Shuhrat” medali, “Buyuk xizmatlari uchun” ordeni, Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Davlat mukofoti, “O'zbekiston Qahramoni” ordeni, “Italiya yulduzi” ordeni, Hamza nomidagi O'zbekiston Davlat mukofoti, “O'zbekiston xalq shoiri” unvoni.

Darsni xulosalash

“Butun umrim davomida odamlar yodida qoladigan, sira eskirmaydigan, hamma jo'r bo'lib kuylaydigan qo'shiq yaratish niyati bilan yashadim. Niyatim sof edi. Men Davlat madhiyasi musiqasi muallifi sifatida bugun ana shu niyatimga yetdim. Shuni bilamanki, xalqim meni hech qachon unutmaydi”.

Darhaqiqat, buyuk bastakor M.Burhonov bashorat qilganidek, bugun mohir bastakor va xalq shoiri qalblarimiz va xotiralarimizda yashamoqda. Ruhlari shod bo'lsin!

O`quv mashg`ulotining yakunida uy ishi berilib, o`quvchilar bilimi izohlangan holda baholanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1. N.Mahmudov, Y.Odilov, G.Ziyodullayeva . Ona tili. - Toshkent-2018.
2. N.Saidaxmedov, S.A. Abdurahimov. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiyalar. – Toshkent-2019